

Na koncu še tole: ne puščajmo za sabo nobenih sledi, ki bi kazale na našo prisotnost! Nikakor si ne označujmo prehodov s kakšnimi barvami ipd. Praksa je pokazala, da so dosedanji obiskovalci brezpotij bolj kultivirani od tistih na označenih poteh, ki za sabo

puščajo cel kup sledi, smetišč itd. Če smo se sposobni sami gibati po brezpotju, bomo to zmoogli tudi brez markacij in močicev, v nasprotnem primeru si raje priskrbimo vodnika.

BRŽKONE JE TIK PRED IZIDOM PRVA KNJIGA POKOJNEGA STANETA BELAKA-ŠRAUFA

VELIKI DNEVI

BINE MLAČ

Nekaj tega je slišal urednik Planinskega vestnika, nekaj pa je omenil in napovedal tudi založnik Sidarte **Janez Skok**. Zato sem bil kot urednik prijazno naprošen, da o knjigi **Staneta Belaka-Šraufa**, ki jo pripravljam, še jaz kaj povem iz prve roke.

Zamisel o Šraufovi knjigi je stara približno petnajst let. Kolikor se spomnim, sem ga glede nje »preganjal«
že pred dobrimi sedmimi leti. Seveda bolj za šalo, mimogrede, češ, kdaj bomo brali tvojo knjigo. A je vse preslišal. Nekoliko bolj resno sem mu namignil nekega toplega novembrskega večera leta 1990. Stali smo pred vhodnimi vrati PZS in kot običajno nakladali. Ne vem, kaj mi je tedaj šinilo v glavo: Šrauf, ravnokar si star 50 let, naj ti čestitam in te spomnim, da si ... Čas je že, da tiste svoje Zlizane oprimke spraviš na papir. Nekje sem slišal, da boš knjigi, ko jo boš pač pisal, dal takšen naslov.

»Beži, beži«
in še nekaj besed mi je navrgel. Kaj več se vanj nisem upal drezati. Še vedno si nisem bil na čistem, koliko je še name »alergičen«
— neka najina prastara neljuba zgodba.

Drugič in obenem zadnjič sem načel »knjigo«
8. julija 1995 v Koči na Gozdu. Imeli smo okroglo mizo, posvečeno 50-letnici prvega vzpona po osrednjem triglavskem stebri. Pripeljali smo se z vseh koncev Slovenije. Srečanja so povzročila, da je ta ali oni za nekaj trenutkov parkiral avto, kakor je pač nanese.

Šraufova bela katrica je stala v vpadnici koč, malodane na samem robu vršiške ceste. Zadnja vrata so bila vzdignjena. Šrauf, očitno dobro razpoložen, je pod njenim napuščem sedel na pručki in ne da bi vzdignil glavo, pozdravil Bojana, nato pa še mene. Ko sem bolje pogledal, sem opazil, da je pred njim založena mizica: ogrska salama, skleda, polna čebul, paprika, velik kos kruha in morda še kaj.

Kako si, kje si bil, boš malo salame? Ob pogledu na obilico maščobe me je zvililo. Vendar sem se nekaj sekund pozneje tudi sam basal z dobrotami. Oba sva od časa do časa zagrizla v čebulo, ki jo je Šrauf poleg zdravilne vodne kreše še najbolj cenil. Čez zdravje ga ni, je pogosto rekel. S polnimi usti sem spet načel knjigo. Refren se je ponovil: »Daj, daj no, pusti te neumnosti!«

Tedaj sem zbral nekaj več poguma kot običajno in posegel po najmočnejšem prepričevalnem orožju: Poslušaj, Šrauf, jaz bom zbral tvoje članke, razen tistih,

ki jih imaš raztresene po dnevnikih, jih skrbno pretipkal, tehnično uredil in vse to ti bom za nameček naredil brezplačno. Da stvar že enkrat premakneva z mrtve točke. — Zdelo se mi je, da sem njegovo odklonilno stališče z zadnjim delom stavka le nekoliko omajal. Predlog je na videz vžgal, saj mi je pomirljivo dejal: »Dobro, enkrat se bova dobila in se o tem podrobneje pomenila.«

Do ponovnega snidenja ni prišlo, ker je vmes posegla založnica v Mali Mojstrovki.

Prve dni februarja 1996 sem se spet spomnil svojega predloga in se takole vprašal: zakaj ne bi v prostem času pretipkaval stare Šraufove članke? Mnogo kasneje, ko se jih je nabralo za kakih dvesto računalniških strani, pa je vame povrtal nekakšen dvom: človek božji, saj ne veš, kakšni so sploh nameni drugih! Kako bodo, na primer, reagirali njegovi najbližnji. Vseeno sem tvegala. Pretipkaval sem naprej, čeprav bi se lahko izkazalo, da je vse delo zaman. Dediče avtorskih pravic sem nameraval pustiti na miru vsaj eno leto. Potem pa bom videl, sem si rekel. In seveda slišal, če bo kaj narobe.

Medtem sem dvema ali trem omenil, kaj delam, kar danes, kot vse kaže, ni bilo najbolj pametno. Že tako imam dobri dve leti na hladnem dokončano tretjo knjigo Velikih pionirjev (III. del), knjiga Oprema za gore in stene pa se je spremenila v majhno tragikomedijo. Kakorkoli že, poučna lekcija za zaletavost in hvalisavost. A kar je, je. Takrat me je med drugim zanimalo tudi mnenje načelnika AO Matica **Tomaža Willenparta**. To je bilo, hvala bogu, pozitivno. Mojo zamisel je v celoti podprl.

Toda zgodbe še ni bilo konec. Ko sem imel v pozni jeseni 1996 pretipkanih 37 člankov in pet neobjavljenih dnevniških zapisov, sem se lotil prvega izločanja, kar po časovni plati ni bilo najbolj gospodarno. Ostalo je še 22 člankov.

V tem času sem napisal uvod in mu dal naslov Za prgišče preteklih dni. Ta pa se je kmalu napihnil na 21 strani drobnega tiska. Bilo ga je več kot preveč in sem ga zato na predlog lektorice skrajšal na sedem strani. Postal je nekoliko raztrgan, a dovolj izčrpen za ljudi, ki vsaj v osnovnih črtah ne poznajo poteka zgodovine našega alpinizma.

Šele po drugem branju skrajšane verzije in pri ponovnem pregledu je bila zadovoljna z napisanim. Seveda za malo bolj razgledanega po zgodovini našega gornštva (in alpinizma) so to same znane

Stane Belak-Šrauf v dolini Kumbu na odpravi na Everest.

Foto: Marjan Raztresen

stvari. V besedilu sem jih nizal kronološko, sicer vseskozi v skopih, a dovolj informativnih stavkih.

Začel sem s prvim dnevom, tako da sem zelo na kratko opisal naše pionirje, njihova najpomembnejša dejanja in njihov pomen za nadaljnji razvoj. Kljub manjšim preskokom in časovnim prazninam sem zajel vse pomembnejše dogodke, ki so vezani na znana alpinistična imena tistih časov. Tako sem prišel v šestdeseta leta, kjer sem se zaustavil pri Šraufovi generaciji.

Zanimivo: po zgodovinski plati je bilo takrat, če se malo pošalim, »vse drugo le še vprašanje časa«. Na prizorišču so se pojavili podjetni in dovolj razgledani alpinisti, ki so nevsiljivo določali cilje, hkrati zanje navduševali sami enake in stvar se je razmahnila. Danes bi rekli, da je bil izpeljan velik zgodovinski projekt.

Tako je, na primer, leta 1968 Šraufu, **Kunaverju** in **Sazonovu** uspel odmeven zimski vzpon po Čopovem stebru. Prava mala zimska odisejaja.

Samo nekaj mesecev pozneje pa so s poletnimi vzponi v Alpah nadaljevale mojstranske vevice, katerim sta se pridružila matičarja v nekoliko mlajši plezalski zasedbi. Preplezali so Walkerjev steber v Grandes Jorasses. Tedaj je bila to velika stvar.

Za vse sem zapisal, da so opravili eno od najpomembnejših nalog v zgodovini našega alpinizma. Nato sem pristavil in poudaril: pika na i je bila letnica 1969. Zgodilo se je nekaj nepojmljivega. Sen mnogih generacij slovenskih alpinistov se je uresničil. V enem zamahu smo »prinesli noter« izjemno pomembne klasične in moderne alpske smeri. Če bi se tedaj primerjali z drugimi alpskimi in nealpskimi narodi, bi ugotovili naslednje: imeli smo 30 let zamude v treh zadnjih problemih Alp (Eiger, Matterhorn in Grandes Jorasses), nekako med 10 in 30 let zamude pa pri skrajno težkih lednih in skalnih smereh, ki so takrat v klasičnem in sodobnem smislu šteje največ. To je bila tudi dovolj kakovostna popotnica za vključitev v drugo

fazo himalajizma. V tem obdobju so nam ostali, kajpada kot velikim zamudnikom, na razpolago še himalajski vzponi čez nepreplezane stene in grebene. Desetletje prvih pristopov na osemtisočake smo namreč izpustili. Učne ure himalajskega prvopristopništva so pripadle Angležem, Italijanom, Avstrijcem, Francozom, Švicarjem, Nemcem, Amerikancem in Kitajcem. Ti so zagnano začeli leta 1953, vzpone na vseh 14 deviških osemtisočakov pa sklenili leta 1964. Kot rečeno, to je bilo za nas popolnoma prazno, vragsigavedi iz kakšnih političnih in gospodarskih, največ pa seveda iz beograjskih »razlogov« jalovo desetletje.

Nadaljeval sem z vprašanjem, kaj so naredili v tujih gorah Šraufovi starejši tovariši — **Mahkota**, **Kunaver**, **Sazonov** in drugi. Kako smo se polagoma uveljavljali na mednarodnem alpinističnem prizorišču? V danih predvsem domačih razmerah, ki jih lahko označimo kot okoliščine, zagotovo največ, kar se je dalo. Če so takrat bile popularne besede korak naprej, dva koraka nazaj, potem se je natanko to dogajalo pri nas. Skratka, gre za bolj neveselo poglavje našega alpinizma, ki ga še nihče ni dovolj poglobljeno »seciral«. Dobesedno seciral.

Pa vendar je Šrauf s svojimi zgodovinskimi predhodniki mnogo več kot samo pionir našega ekstremnega zimskega alpinizma. Njegovi zimski vzponi tudi danes ne glede na razvoj plezalske tehnike in sodobne opreme niso izgubili svojega pomena in veljave. Ves ta čas svojega plodnega udejstvovanja se je loteval tudi nekaterih dotlej neobdelanih predelov v večjih stenah Julijskih Alp. To resda niso bili zadnji problemi, so pa nekako veljali za velike plezalske probleme do meja šeste težavnostne stopnje: velika črna stena v Triglavu, zajeda v spodnjem delu Škratice do gredine, osrednji del Rjavine, čeprav v spodnji tretjini speljan po policah, centralna v Rakovi Špici, Debela peč itn.

Višek Šraufovega bogatega alpinizma na porajajočem se odpravskem prizorišču je Himalaja. Lepše povedano, krona njegove alpinistično-odpravske dejavnosti sta zagotovo vzpona na osemtisočaka Makalu in Everest. Le Daulagiri je ostal njegovo nedokončano delo. Potlej je o njem vedno sanjal. Po vsej verjetnosti bi ga še kdaj obiskal, samo preveč tega je prišlo vmes. Če ga pazljivo beremo, se ne bomo znebili občutka, da je v marsikaterem stavku njegovih dveh opisov vzponov v stenah Daulagirija čutili nekaj grenkobe, bržčas tudi razočaranja. Po drugi strani pa je dobro vedel, da v velikih stenah Himalaje in Karakoruma odloča kopica dejavnikov, ki morajo biti med sabo več kot usklajeni. Človek, alpinist, odpravar je mednje le za nekaj časa umeščen. Toliko, da poskusi med razpoložensko igro surove gorske narave čimbolj hitro odigrati vlogo ponižnega osvajačca, kjer je zadnje dejavnice take velike igre vedno vprašljivo.

Ne nazadnje je bil Šrauf prvi Slovenec, ki je leta 1975 stal na našem prvem osemtisočaku Makaluju.

Ostane še zadnje vprašanje: kaj vse smo od njegovih člankov vključili v knjigo? Pri besedi »smo« moram pripomniti, da so se moja mnenja kot urednika in založnika, ki se je spustil v to knjižno podjetje, in kvalificiranega presojevalca glede količine člankov nekoliko razhajala. Osebnost sem nastopal s položaja »zgodovinarja«, ki bi v knjigo vključil vse, kar mu pride pod roke. To je bil zame precejšen problem, čeravno sva se na koncu koncev nekako dogovorila. Po dolgem prepričevanju sem ves nesrečen pristal na 11 najboljših člankov, ki naj bi bili podprti s fotodokumentacijo.

Kolikor se je le dalo smo ostali v okviru zgodovinskega preseka Šraufove alpinistične dejavnosti; zajeli smo vse njegove najpomembnejše vzpone, čeprav ne vemo, kateri so bili njega dni za Šraufa prvi med enakimi. Pazili smo, da se v člankih ne ponavlja, čeravno je vsak vzpon enkratno, neponovljivo dejanje in doživetje.

Za konec pa še nekaj besed o zasnovi knjige. Začne se s Chamoniškim dnevnikom. Sicer ga je Šrauf pisal dvakrat, leta 1967 in 1969. Odločili smo se za tistega iz leta 1967. Iz njega izvemo mnogo zanimivih podrobnosti, predvsem pa, kako so se imeli na Montenversu Mojstrančani in Ljubljanci.

Zgoba o Bonattijevem stebru, s katero se zares začneja Šraufova knjiga, pa tudi prava alpinistična kariera, je imela svojo dvojno predzgodovino: nesrečno in srečno. Mogočno goro Dru smo pred tem že nekaj časa poznali, zlasti ker smo v njej že bili uspešni. Ko pa je Bonattijev steber postal zgodovina, je Šrauf na koncu napete zgodbe lepo zapisal: »V steber sva zapisala slovensko ime.«

Na vrsto je prišel zimski vzpon po Čopovem stebru. Z leti so se zvrstile vsakršne želje in poskusi, nekaj tedanjih alpinističnih obrazov je kratko in malo odnehalo, nekaj pa vztrajalo naprej. Bilo je tudi nekaj žgočih poskusov drugih — enkrat so skoraj vzporedno z našimi plezali Čehi, toda na koncu, po vseh mogočih dogodivščinah in obilici slabega vremena, je sledilo veliko olajšanje: »Čopov steber je ostal slovenski steber tudi pozimi.«

Vzpon v Les Droites je v nekem smislu dopolnitev vzpona čez Mrtvaški prt v Grandes Jorasses. Pot v skrajno strm led Alp je bila odprta. Poleg opisa položaja, razpoloženja, plezanja Šrauf vtakne še stavek: »S severno steno Les Droites imamo Slovenci še neporavnane račune. Z Borotom sva ga poravnala v velikem slogu.«

Hindukuš je bil v letu 1968 znan iz pesnitve Bukove Maričke (naj mi ne zameri), saj je skozi njo povedano skoraj vse. Res je, Himalajo so naši predhodniki že videli in skusili, mi pa se raje za začetek odpravimo v Hindukuš.

*»Gore naše so prenizke,
Hindukuš bi bil še kar,
zato na tuje na obiske,
pojđimo gledat hribov čar.«*

Ko bodo zgodovinarji iskali idejne vodje druge polovice šestdesetih let, bodo morali vsekakor omeniti tri: Staneta Belaka-Šraufa, **Borisa Krivica-Borota** in **Klavdija Mlekuža**.

Poletne Frdamane police so simpatičen opis Borota kot človeka in sijajnega plezalca: »Boro pleza, kot bi se peljal s kolesom.« Šrauf pa kot Šrauf, kljub utrudljivi, duhamorni delovni soboti, zaradi katere trpi in drugim zavida, nikdar ne izgubi smisla za humor.

Zato pa je Stena nad Krcnico ali smer v Rakovi špici ubrala deževno, rekli bi sprva rakovo pot: prvi, drugi, tretji poskus — brezuspešno. Toda njen nadlegovalec se ni dal ugnati v kozji rog. Trmasto vztraja in končno uspe: »Dolg je poravnan! Čez najbolj odbijajoči del stene sva našla pot, ki ni le rezultat športnega in duhovnega užitka, marveč potešitev večno nemirnega človeškega duha, ki se zato loteva včasih komaj razumljivih tveganj.«

82 ur v severni steni Frdamanih polic pozimi pa je za Šraufa in **Marjona** velika preizkušnja. Frdamane police se zares pokažejo frdamane. Velika mojstra zimskega plezanja preživljata tesnobne ure, sneg na vseh koncih in krajih grozi s plazovi. Četudi sta do gore ponižna, jima ta ne prizanaša. A kot vedno dotlej si vnovič zapišeta zimski prvenstveni vzpon.

Na robu stene, ko je končno vse za njima, Marjon iz srca izusti: »Šrauf, ta pa je b'la najina ta hujš!« Šrauf pa pesniško doda: »Življenje je dano človeku prazno in od njega je odvisno, kako si ga bo izpolnil ...«

Če je kaj kvintesenca Šraufovega alpinističnega življenja, je to dramatičen vzpon na Everest. Vse svoje duševne in telesne moči je moral uporabiti, da je preživel tisto strašno noč stoje tako, kot nekoč **Herman Buhl** na Nanga Parbatu. Vse svoje alpinistične izkušnje je moral usmeriti v kosanje z rohnečo naravo, ki tam gori oznanja smrt na vsakem koraku. Ko pa za trenutek obstane, se sliši Šraufov hripav glas: »Fantje, migat!«

ln že se oglasi nesrečni **Ang Pu** z glasom neomajnega prepričanja: »Šrauf, sab! To noč bomo umrli.« A Šrauf se ne da: »Ne bom! Kar tako tudi ne bom crknil prav na koncu tele zgodbe!«